

2013:31

Glimmebodagården- vårdåtgärder 2013

Antikvarisk medverkan, 2013

Emelie Petersson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2013:31

Glimmebodagården

-vårdåtgärder 2013

Antikvarisk medverkan, 2013
Brösarps socken, 1032
Tomelilla kommun
Skåne län

Emelie Petersson

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx

www.regionmuseet.se

© 2013 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
E-rapport 2013:31

Omslagsfoto: Loglängan på Glimmebodagården med omlagt sti.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

GLIMMEBODAGÅRDEN

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	5
Skadebild	7
Tak	7
Exteriör	8
Utförda åtgärder	8
Tak	8
Exteriör	9
Interiör	11
Iakttagelser under restaureringen	11
Avvikelser från arbetshandlingarna	12
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	12
Övriga handlingar med relevans för ärendet	12

Glimmebodagården ligger i Tomelilla kommun

Glimmebodagården ligger nordväst om Brösarp, se pil.

Sammanfattning av utförda åtgärder

På Glimmebodagården har årets arbeten omfattat golv, ytterväggar och tak. Invändigt i boningshuset har golvet i två av rummen undersökts avseende svampangrepp. Utvändigt har fackfyllningar lagats och det sista partiet av loglängans västra takfall lagts om med halm.

Administrativa uppgifter

Objekt	Glimmebodagården
Socken	Brösarps socken
Kommun	Tomelilla kommun
Arbetshandlingar	-
Länsstyrelsens diarienummer	434-23726-12, 2013-06-11
Regionmuseets diarienummer	K12.20-237-12, 1032
Byggherre/beställare	Albo härads hembygdsförening
Entreprenör	Knadriks kulturbygg,
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Emelie Petersson & Helena Rosenberg
Byggnadstid	Juli - september
Slutbesiktning	2013-09-23
Bidrag till kulturmiljövård	90%, 107 550 kr samt bidrag till antikvarisk medverkan
Rapport granskad av	Jimmy Juhlin

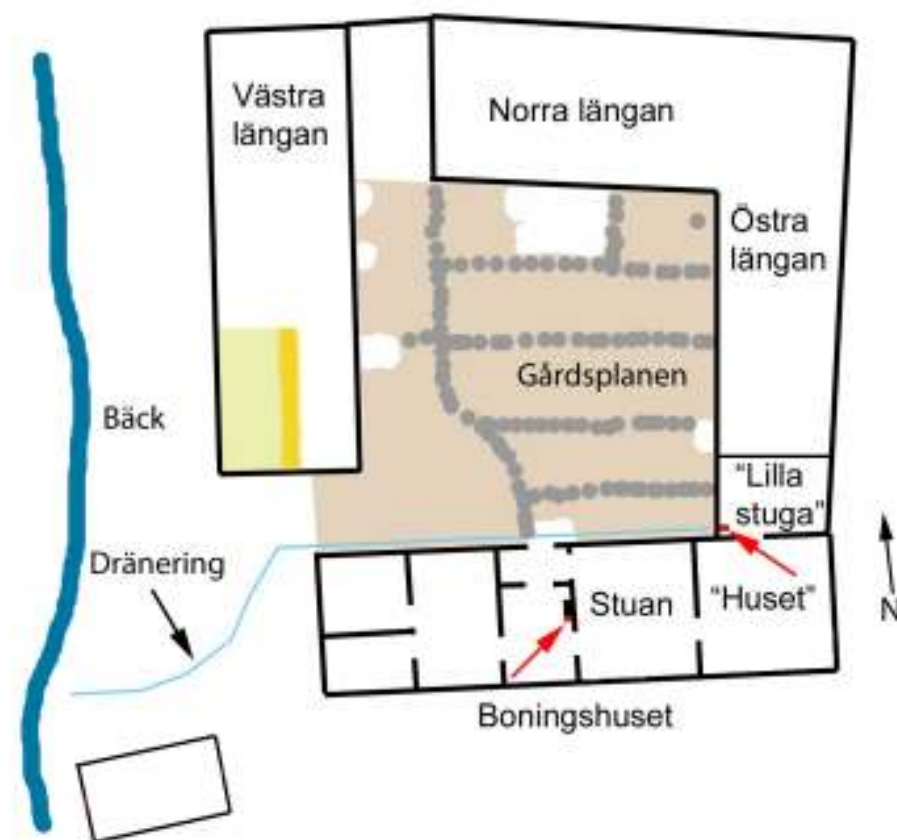
Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Inom byggnadsbeståndet på Glimmebodagården förekommer en blandning av material och metoder. Byggnadstekniken som har använts är främst korsvirke men inslag finns även av skiftesverk och i två av längorna, den norra och den västra, utgörs de yttre väggarna av gedigna stenmurar. Taken har genom åren täckts med både vass och halm.

Glimmebodagården var från början ett skogvaktartorp under Glimmingehus och omnämns första gången 1624. Av dagens bebyggelse skall boningslängan vara äldst. Antagandet baseras på ett inristat årtal och initialer på en stolpe, A J S 1794. Den norra och västra längan byggdes enligt uppgift om 1865 och erhöll då sitt nuvarande utseende med murverk av sten.

Gården skall, under början av 1800-talet, ha utgjort betesmark för djurbesättningar på Glimminge samt Örup och då fungerat som en fåbod dit kreaturen

fördes på bete. Gården köptes sedermera av Anna Nilsson på en auktion 1841, gården var där efter i samma släkts ägo fram tills den sista invånaren, Anna Nilsson, avled 1959. Året därefter köptes gården av Domänverket. De stora miljö- och kulturvärden som gården besatt hade uppmärksammats långt tidigare och en uppmätning av gården utfördes 1928 av Gotthard Gustafsson, Folklivsarkivet, Lund. 1993 förklarades Glimmebodagården som byggnadsminne och försågs med skyddsföreskrifter. Under 1930-talet och fram till 1970-talet skötte främst arrendatorn Anders Lindgren underhållet av byggnaderna. Sedan Domänverket tillträtt genomfördes en första restaurering av framför allt exteriören under åren 1961 - 62. 2013 köpte hembygdsföreningen marken som gården ligger på medan själva byggnaderna skänktes av ägaren, Sveaskog, tidigare Domänverket.

Planskiss över Glimmebodagården med delar av årets arbeten redovisade. På den västra längan syns det omlagda stiet på det västra takfallet. Röda markeringar med tillhörande pilar visar var undersökningar av golven har gjorts.

Skadebild

Tak

Bilden visar loglängans takfall åt väster. Här syns att taktäckningen har nöts ned så att rafterna ligger i ytan.

Två stin på loglängans västra takfall var sedan tidigare omlagda och ett parti åt söder återstod. Här var befintlig strätäckning av vass. Takmaterialet var tunt och slitet. På stora partier var järnrafterna synliga, sammantaget fanns det många småskador. Ryggningen var kraftigt nedsunken och ett stort antal ryggträn var rötskadade. Läkten utgjordes av obarkade granslanor, flera av dessa satt löst och en var brusten. Tre av snedstyvorna var i dåligt skick.

Taket har hållits under uppsikt i samband med omläggning- och underhållsarbeten på övriga takfall på gården. Under åren har man bundit ned och fäst partier av vassen vid ett flertal tillfällen för att förlänga livslängden på taket.

Exteriör

På bilden till vänster ses facket som åtgärdats på den östra längan, notera att det lutar kraftigt utåt. Till höger visas exempel på mindre putslagningar som har utförts, i detta fall i portgången på norra längan.

Mest omfattande var skadebilden på den östra längan där ett fack ovan dörr till stallet, placerad längst åt norr, lossnat och lutade utåt. Facket var murat med håls-ten och cement. I övrigt fanns mindre omfattande skador spridda över norra längans västra fasad, boningshusets och östra längans gårdsfasader samt östra längans västra fasad.

Utförda åtgärder

Bilderna visar ny monterad snedstyva följt av bild på takfallet åt väster efter avslutade arbeten.

Tak

Albo härads hembygdsförening har fått ett treårigt beslut för fortsatt omtäckning av taken på Glimmebodagården. I år har det sista partiet av loglängans västra takfall lagts om med halm. Till i stort sett hela stiet har hembygdsföreningens egen-

odlade råghalm använts. Som mest fick omkring 10 stycken kärvar av polsk halm användas som komplettering. Bland den egenodlade halmen har en del sorterats bort eftersom den var för kort och då det varit missväxt två år i rad så har även lagrad halm fått användas. På taket låg en äldre vasstäckning som var bunden med galvaniserad tråd över järnrafter. Vid årets omtäckning har rafter av hassel använts och halmen har bundits med pilvidjor från Danmark.

Läkten var i stort sett i bra skick. Fem läkt har förstärkts genom att infästningen kompletterats med blanka spik. Fem läkt förstärktes genom att en kort stödbit placerades invid befintlig läkt där denna var som svagast, till exempel där läkten var skarvad. Ett av läkten var bruten och en ny granslana har fästs intill den befintliga. Tre snedsträvor var brustna. Nya granslanor har fästs invid de befintliga med blanka spik. De nya slanorna är obarkade och endast skradda utmed två sidor. De befintliga granslanorna sitter kvar.

Befintliga ryggaträn var i dålig kondition. De var kraftigt avsmalnande upp till och hade överdimensionerade borrarade hål för dymlingarna. Detta tillsammans med en stor andel splintved har gjort att ryggaträna ruttnat och tjänat ut snabbare. I samband med omtäckningen fick tio par ersättas. De nya är av kvartskluven ek sammanfogade med dymlingar av hassel. Solbrädor och vindskivor var i ett bra skick och lämnades utan åtgärd.

Exteriör

De exteriöra arbetena har omfattat putslagningar och underhåll av vittning. Materialet till lagningsarbetena, lerstenen och leran i bruket, har hembygdsföreningen tillhandahållit. De har tagit tillvara gammal lersten och lagrat denna för kommande behov vid reparationer på föreningens byggnader. Hela lerstenar har förvarats på Glimmebodagården medan övrig tillvaratagen lersten har lagrats på granngården. Här har den legat utomhus och frusit sönder. Vid årets arbeten användes det sista av murbrukspartiet medan mer återstår av partiet med hel lersten.

Lersten tillsammans med vatten och i vissa fall grus har körts i en tvångsblandare till lagom konsistens. Ett fett bruk eftersträvades varför grus enbart tillsattes vid behov, beroende på lerans fethet. Enligt hantverkarens erfarenhet räcker det inte att bearbeta leran i en tombolablandare utan det är nödvändigt med den kraftigare bearbetning som en tvångsblandare ger. Denna bearbetning motsvarar bättre den traditionella då leran trampades och bankades samman.

Den största insatsen gjordes på den östra längans östra fasad där ett helt fack plockades ned och murades om. Befintligt fack, som var murat av hålstén och cement, togs ned och därefter murades facket om med lersten och lerbruk. Murning och den påföljande putsningen gjordes utan avbrott och ett omkring 1,5 cm tjockt lager puts påfördes.

Lagningar av skadad puts har gjorts utmed gårdssidan på boningslänga och östra längan samt på östra längans västra gavel, portsidan. Skadorna knackades upp och fylldes därefter ut med ett påslag av lera. Leran kastades på med händerna för att därefter jämnas till med händer, alternativt slättan. Slev användes inte. Leran fick därefter torka tills ytan hade en läderliknande konstistens/utseende. Då bearbetades ytan med en lerslätta i trä. Denna pressades hårt mot lerytan för att täta sprickbildning och trycka ut eventuell inestängd luft. Det är inte ovanligt att bearbetning med slättan behöver göras vid två tillfällen. Ytan vittas omgående efter slättningen varför den inte behöver förvattnas. Nyputsade ytor ges tre strykningar medan underhållsstrykningar av redan vittade lerbäck utförs med en strykning. Enligt hantverkarens antagande förenas vittningen bättre kemiskt med lera om den stryks på när lera inte torkat helt.

Härutöver har samtliga lerbäck som finns bland byggnaderna vittats en gång, för att stärka upp lerbäcken. Det rör sig om cirka sju bäck spridda över boningshusets och östra längans gårdsfasader samt den östra längans östfasad. Sedan två år tillbaka vittas åtgärdade bäck årligen i samband med andra arbeten på Glimmebodagården, i likhet med det arbete som görs på Bondrumsgården och Agusastugan.

Bilden visar den norra längans västra fasad mot portgenomgången. Färgmarkeringarna visar var mindre omfattande lagningar med ytputs har gjorts.

Interiör

Golven i två av rummen i bostadshuset har undersökts för att utreda eventuell förekomst av svampangrepp. Under 2011 avlägsnades och ersattes ett rötangripet golv i rummet som benämns ”huset”, (se Regionmuseets rapport nr: 2012:47). Under följande år, 2012, togs golvet i anslutande rum, stuan, bort och ersattes av samma anledning. Då det förekommit fuktrelaterade problem i boningshuset under flera år har man varit extra uppmärksam på eventuella skador av detta slag.

I samband med åtgärderna 2011 uppmärksammades att fukten och skadorna var koncentrerade till det nordvästra hörnet av ”huset” och av detta skäl har en undersökning gjorts i år i det angränsande rummet i norr, kallat ”Lilla stuga”. Två golvbrädor har sågats av och försiktigt lossats. När brädorna lyfts upp kunde det konstateras att både golvbräder och bolster var i gott skick. Här fanns ingen tendens till fuktproblem utan både fyllning och golvbjälklag var torra. Brädorna har inte fästs igen utan ligger lösa för att möjliggöra framtida inspektioner av grunden.

Ytterligare ett golv har undersökts, i rummet direkt väster om stuan. Här upptäcktes ett kanelliknande pulver där golvet anslöt murstocken. Golvbrädan närmast murstocken sågades av och lyftes upp. Härunder fanns en svampkropp som växte över både golvbräder och fyllningen i grunden. Ett prov på svampen togs och skickades på analys. Analysen visade att det var en mindre aggressiv form av rötsvamp och inte den så kallade äkta hussvampen. Vidare undersökningar kommer att göras under 2014 för att reda ut rötskadornas omfattning och sammanställa ett åtgärdsförslag.

Bilderna visar rötsvampen som hittades i anslutning till murstocken inne i det utrymme där bakugnen tidigare fanns, beläget direkt söder om entrén.

Iakttagelser under restaureringen

Inga iakttagelser har gjorts.

Avvikelser från arbetshandlingarna

Inga avvikelser har gjorts.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Samtliga åtgärder har utförts varsamt och med hänsyn till byggnadsminnets karaktär. Traditionella material och metoder har använts och insatserna har minimerats till endast det nödvändigaste.

Vid reparationerna av det fack som kalvat, östra fasaden, användes traditionella material som ersättning för det befintliga. Ur ett antikvariskt perspektiv har härigenom en del av restaureringshistorien tagits bort. Materialet i sig, hålsten och cement, skulle i förlängningen kunna skada äldre delar i stommen vilket är ett konkret argument för en återgång till ett äldre material.

Glimmebodagården av idag är dock ett byggnadsminne starkt präglad av 1960-och-70-talens renoveringar. Av denna anledning är resonemanget mer komplicerat, då det i förlängningen innebär en stor förändring som berör många olika delar, ytskikt, kulör, material med mera. Ur ett antikvariskt perspektiv är det därför viktigt att denna fråga inte förbises utan att den uppmärksammas då en någorlunda klar linje kring förhållningssättet till gårdens restaureringshistoria bör eftersträvas.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

2012	<i>Glimmebodagården 2011-2012</i> , Regionmuseets rapport nr 2012:47
	Regionmuseets rapport nr 2009:50
2013-06-11	Beslut angående bidrag från Länsstyrelsen

Kristianstad 2013-11-04

Emelie Petersson

Regionmuseets E-rapportserie 2013

Kulturmiljö

1. Utvändig renovering av Stoby kyrka, Stoby sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2012
2. Brösarps station, Ravlunda sn, AM, Helena Rosenberg, 2012
3. Gustav Adolfs kyrka – invändig ombyggnad, Helsingborg sn, AM, Maria Sträng, 2011–2012
4. Vittskövle kyrka – invändig ombyggnad, Vittskövle sn, AM, Jennie Björklund, 2012
5. Vattenmöllan – omläggning av östra takfallet, Brunnby sn, AM, Ingela Blomén, 2012
6. Stångby kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Stångby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
7. Västra Hoby kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Västra Hoby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
8. Håstads kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Håstad sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
9. Tyggården, Kristianstad sn, AM, Helena Rosenberg, 2012
10. Hustoftagården, Väsby sn, AM, Anna Rabow och Heikki Ranta, 2010
11. Villa Sagan, Örkelljunga sn, AF, Helena Rosenberg, 2013
12. Norra Strö kyrka – ommålning av plåttak, Norra Strö sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2008
13. Tobaksfröer i Skåne, Förstudie, Åsa Jakobsson, 2012
14. Helsingborgs rådhus – trapppracke i västra trapphallen, Helsingborgs sn, AM, Maria Sträng, 2011
15. Inventering och värdering av stenmurar i området Galgbacken, Dalby, PJ, Åsa Jakobsson och Patrik Olsson, 2013
16. Norra Mellby kyrkogård, Norra Mellby sn, VP, Jennie Björklund, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2012
17. Fritidsbadet i Ystad, Ystad sn, AF, Anna Rabow och Helena Rosenberg, 2013
18. Krubbemölla – omläggning av stråtak och restaurering av kvarnränna, Vitaby sn, AM, Emelie Petersson, 2013
19. Ekestad folkets park – renovering av betongtrappa, Österslöv sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
20. Ballingstorp och Per-Ols – diverse åtgärder 2013, Kviinge sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
21. Håstads kyrka – renovering av värmeanläggning, Håstad sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013
22. Häglinge kyrkogård, Häglinge sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2012
23. Hardeberga kyrka – kistplåtar i vapenhuset, Hardeberga sn, AM, Maria Sträng, 2011
24. Revinge kyrka – ny textilförvaring, Revinge sn, AM, Maria Sträng, 2011
25. Vittskövle slott 2013, Vittskövle sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
26. Villa Petterssons tak, Svalöv sn, AM, Anna Rabow, 2012
27. Agusastugan 2013, Andrarum sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
28. Buxbomen i Skåne, Skåne län, KA, Cissela Olsson och Anna Rabow, 2012
29. Hosaby 11:16 i Hörvik – omläggning av tak, Mjällby sn, AM, Helena Rosenberg, 2013
30. Näsums kyrka – invändig renovering och tillgänglighetsanpassning, Näsums sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2010
31. Glimmebodagården – vårdåtgärder 2013, Brösarps sn, AM, Emelie Petersson, 2013

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AM- antikvarisk medverkan
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

